

Tatai Orsolya

A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvosi és gyógyszerészeti képzés a kulturális örökség olvasatában

A marosvásárhelyi orvosi egyetem 1945-től 1949-ig a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Orvosi Karaként működött, majd szovjet mintára önálló Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetté alakították át, az általános orvosi kar mellett kibővítették gyermekgyógyászati, közegészségügyi, fogorvosi és gyógyszerészeti karral (1949–1991). 1991-ben az intézmény nevét Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemre (MOGYE) módosították. 2019-ben egyesülve a Petru Maior egyetemmel a Marosvásárhelyi Orvosi, Gyógyszerészeti, Tudomány- és Technológiai Egyetem (MOGYTTE) nevet kapta. 1962-ben megszűnt az önálló magyar nyelvű felsőoktatási intézmény, ekkor vezették be a kétnyelvű oktatást. Jelenleg a hallgatók 19 százaléka tanul magyar nyelven.¹

A tanulmányban a marosvásárhelyi magyar nyelvű orvosi és gyógyszerészeti képzést a kulturális örökség kontextusában tárgyalom. Számos olyan kérést érintek, melyek vitát váltanak ki mind tudományos, mind más fórumokon. A továbbiakban az *identitás, emlék, örökség, identitásformálás, emlékezés és örökségesítés* fogalmait tárgyalom az általam vizsgált téma kapcsán. Szándékom nem ezen fogalmak definiálása, hanem az, hogy rámutassak működésükre különböző az adott kulturális kontextusban és intézményi környezetben. Ezt az eljárást nevezhetjük akár konceptualizálásnak is, abban az értelemben, ahogyan ezt Rogers Brubaker² elméleti művében az etnicitás vizsgálata során teszi: hozzá hasonlóan ugyan csak a konceptuális eszközeink újrarendelésére törekszünk egy kulturális jelenség kapcsán.

Egy külön tanulmányban részletes történeti kitekintéssel vázoltam, hogy az egyetem miképpen vált az interetnikus konfliktusok színhelyévé, és hogyan vált a kisebbségi sors megélése az orvosi élettörténetek egyik központi elemévé.³ A továbbiakban magát a folyamatot hangsúlyozom, azt, ahogyan a múltra reflektálunk. Egy olyan közegben értelmezem, melyben létrejön az érték birtoklásának igénye. Választ keresve arra, hogy egyáltalán értelmezhető-e az elitképzés az örökség fogalmának használatában. Az elitképzés magába foglalja mindazt, amit kulturális örökségnek nevezünk, nevezhetünk. Fontos, jelentéssel bíró, érték- és hagyományteremtő. A magyar nyelvű orvosképzés körüli viták a kulturális tulajdonhoz kapcsolhatók, így felmerül-

Tatai Orsolya (1986) – doktorandus, BBTE, Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskola, Kolozsvár, muzeológus Maros Megyei Múzeum, tataiorsi05@gmail.com

¹ MOGYTTE – Rektori jelentés 2018, megtalálható az egyetem honlapján: https://www.umfst.ro/fileadmin/documente_oficiale/Raport_Rektor_UMFST_2018.pdf

² Rogers Brubaker: *Ethnicity without Groups*. Harvard University Press, 2004.

³ Tatai Orsolya: *Adalékok a 20. századi orvostörténethez. Orvosképzés Marosvásárhelyen. = Néprajzkutatók, kutatások, reprezentációk*. Szerk. Bakos Áron – Keszeg Vilmos. Kvár 2015. 149–169.

het az örökségpolitika szerepe a kulturális tulajdonok elhatárolásában, az etnicitás újratermelésében. Ebben a politikai közegben kialakult kisebbségi identitást értelmezem. A változások nyomon követhetők az egyetem oktatóinak, diákjainak és végzettjeinek karrierjében is, akik önreflexív és rendszert bíráló törekvéssel próbálják kiegyenlíteni az őket ért sérelmeket.

A magyar nyelvű orvos – és gyógyszerészképzés értéke. A kultúra és örökség összefüggése

Korunk egyik legismertebb örökségszakértője és egyben kritikus, David Lowenthal szerint az „örökségesítés” valójában nem más, mint a múltunk részét képező kultúra egy darabjának kiemelése. Úgy véli az örökséggé válás szabályozott, nyilvános formában teszi hozzáférhetővé az örökséget, és ezzel párhuzamosan az adott kulturális kifejezésformák hivatalos szerepeit is kijelöli.⁴ A magyar nyelvű orvosképzés hivatalos szerepe az ország számára nincs kijelölve, nem képezi egy közös múlt részét. A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvosképzés múltjával kapcsolatos kulturális kifejezésformákat a „Hogyan és miként emlékeznek a tanári kar és diákság az egyetem múltjára?” című fejezetben tárgyalom, ahol két fél nézőpontja körvonalazódik. Ki hogyan értelmezi értékét, egyáltalán értéknek tekinthető?

A kultúra fogalmát hajlamosak vagyunk tulajdonosokhoz társítani. A múzeumok erre remek példák, itt a kultúrát a műtárgyak, kézzel fogható javak által értelmezzük. A kultúra, mondhatjuk, „tárgyasított” formájában jelenik meg. Fejős Zoltán Richard Handler kifejezésével élve megnevez *közhelyes*, más szóval *közkeletű* kultúrakoncepciót. Szerinte e koncepciót – napjainkban egyre hangsúlyozottabban – a nacionalista retorika uralja, amely kiterjed a szélesebb nyilvánosságra, így a múzeumokra is, különösen a néprajzi múzeumokra. A magántulajdon eszménye a kultúra szférájába is kezdett beszivárogni. A nemzet ideológusai nyomában a hagyományos néprajz képviselői is az emberi csoportokat egyre inkább egy közös kultúra birtoklásával határozzák meg.⁵ A kulturális tulajdont a jogi szabályozás törekvései, igényei alkotják, ezt nevezzük *örökségpolitikának*. A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvosképzés kultúránk részét képezi, viszont olyan részét, amely a saját és nem a közös múlté. Fontos jelentőségű, érték a romániai magyar közösség számára, míg a román állam szemszögéből egy tisztázatlan, le nem zárt ügy, amely vitát és gondot okoz.

Fejős Zoltán előbb idézett elméleti munkájában az *örökségkoncepcióval* kapcsolatos antropológiai, kritikai szemléletmódot tárgyalja. Azt, ahogyan ez hozzájárult ahhoz, hogy az UNESCO 2003-ban a szellemi örökség fogalmával bővítette védelmi normáinak kidolgozását. Hat tényezőt vizsgál, melyek az antropológián belül érvényesíthetők: az antropológia normál tudományos tevékenységét; a kulturális relativizmust; a kritikai szemléletmódot; a francia néprajzi örökség fogalmát; a nem nyugati hagyományt; az ettől eltérő időkezelési módokat s az ebből fakadó örökségfogalmak hatását, valamint az antropológia önreflexív tulajdonságát.⁶

⁴ David Lowenthal: *The Heritage Crusade and the Spoils of History*. Cambridge University Press, 1998.

⁵ Fejős Zoltán: *Néprajz, antropológia – a kulturális örökség és az emlékezet kategóriái*. Iskolakultúra III(2005). 44–45.

⁶ Uo.

A MOGYE esetében a fenti összefüggésben a román állam nemzeti politikájának meghatározó szerepe központi jelentőségű kérdés. Ez határozza meg azt, ahogyan az orvosi egyetem kezeli a változásokat, és ahogyan fenntartja legitimitációját. Az egyetem jogfolytonosságáról az itt végzett és itt tanító orvosok gyakran beszélnek és írnak. Mindezt továbbviszik, emlékező írásaik által beépítik a köztudatba.

Az örökséggel kapcsolatos viták és az ezt érintő kritikák az állandóságot kérdőjelezik meg, miszerint érdemes a változásokra figyelni. Nemcsak a múlt megismerése a cél, hanem annak a jelenben való létezése. A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvostudományt értelmezhetjük a szellemi örökség fogalomrendszerében, és talán szükséges is értelmezni ebben. Példája annak, amikor a múlt aktuális problémává válik.

Husz Mária az *örökségre* úgy tekint mint egy közösség számára fontos jelentéssel bíró tárgyak, illetve azokkal kifejezett immateriális létezők összességére, és az örökséget direkt módon kapcsolja az *identitásformáláshoz*, vagyis ahhoz a folyamathoz, amely az örökség birtokba vételét, elsajátítását és a birtokba vevés értelmezését jelenti.⁷ Ennek a felfogásnak megfelelően a marosvásárhelyi orvostudomány az orvosok identitásának egyik alapkövét jelenti. Keszeg Vilmos a 20. századi életpályák differencializálódásáról és individualizálódásáról beszél. Arról a folyamatról, ahogyan a Romániában zajló események befolyásolták az egyének pályaválasztási stratégiáit. Kitér arra, hogy az egyén története összekapcsolódik egy politikai-ideológiai helyzettel, egy intézmény történetével.⁸ Az orvos helyzete összekapcsolódik az intézmény, vagyis az egyetem történetével, identitásának egyik fontos alkotója.

Etnicitás és identitás

A hatalomváltással számos, az előző rendszerre utaló értéket próbálnak átalakítani, akár eltüntetni, valamilyen módon beolvasztani. A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen zajló magyar orvostudomány is ennek az áldozatává vált, így hűen tükrözi a hatalmi viszonyok változását, ezeknek leképeződését. Az ekörül zajló intézményi csatározások tekinthetők Marosvásárhelyen a legfontosabb etnicitástermelőknek.

Rogers Brubaker az etnicitás újragondolása mellett érvel.⁹ Az etnikumra, fajra és nemzetre nem szilárd csoportként vagy entitásként gondol, hanem gyakorlati kategóriákat, kulturális idiómákat, kognitív sémákat, diszkurzív kereteket, kollektív reprezentációkat, intézményi formákat, politikai cselekvéseket és esetleges eseményeket kifejező terminusokat különít el. Az egyetemen kapcsolatos emlékezés formáit ilyen kollektív reprezentációknak tekintem. Ezekben a helyzetekben határolódik el egymástól a román és a magyar tagozat. Ez esetben merülhet fel a kérdés, melyet David Lowenthal fogalmazott meg, hogy kié az örökség.¹⁰ Ha az identitás a birtokba vétel során formálódik, akkor a marosvásárhelyi orvostudomány kié? Ezek a kérdések egyáltalán felmerülhetnek-e?

⁷ Husz Mária: *A kulturális örökség társadalmi dimenziói. = Andragógia és közművelődés.* Szerk. Juhász Erika Debrecen 2008. 313–316.

⁸ Keszeg Vilmos: *20. századi életpályák és élettörténetek. = Átjárók. A magyar néprajztól az európai etnológiáig és kulturális antropológiáig.* Szerk. Vargyas Gábor. Bp. 2009. 95–133.

⁹ Rogers Brubaker: *Csoportok nélküli etnicitás.* Beszélő VI(2001). 60–66.

¹⁰ David Lowenthal: *The Heritage Crusade and the Spoils of History.* Cambridge University Press, 1998. 22

Amikor a kulturális tulajdonról beszélünk, összekapcsoljuk azt valamilyen *identitással*, mert a szellemi (és nem csak) örökség fenntartásában játszik fontos szerepet. David Lowenthal szerint az örökség szerepe az, hogy élteti, táplálja a közösség, az identitás, a folytonosság és történelem eszméit.¹¹ Hatalomváltáskor mindig érvénybe lép a kulturális tulajdonok birtokbavétele. A diktatúra éveinek demográfiai vonatkozású, asszimilációt elősegítő szándéka volt az egyetem magyar orvosainak végzés utáni kihelyezése. A kényszerpályák egy egész generáció etnikai identitásjegyeit határozták meg.

Husz Mária a történelem objektivitását állítja szembe az örökség válogatásának szempontjával. Bizonyos célok szerint közvetíti a tudást a kiválasztottak számára, néha pedig újraalkotja, majd annak önálló létében hinni kezdenek. Amikor az örökségalkotó birtokba veszi a meglévő kulturális hagyományt, a múlt egészére igényt tart. Identitásának táplálása érdekében a múlt eseményeit sajátos céljainak megfelelően interpretálja.¹² Az egyetem története körüli viták során történtek ilyen válogatások. A történelem egy bizonyos részét emelik ki, néha az előtte és az utána következő szakaszt is mellőzik, önállóan és tényként értelmezik. Az egyetem közösségének emlékezési formáinál, leírok olyan történéseket, ahol ezek a válogatási szempontok érvényesülnek.

Az emlékezés mint a kulturális kifejezés formája

Rogers Brubaker „csoportizmusról” szóló elmélete különválasztja egymástól az etnicitás és a csoportként létezés fogalmait, és az emlékezés különböző helyzetekben való megalkotását hangsúlyozza. A marosvásárhelyi magyar orvosképzésről szóló emlékezések ünnepi alkalmakkor, intézményi formákban történnek, és kollektív reprezentációkat alkotnak. Az egyetem magyar tagozata megemlékezik a marosvásárhelyi oktatás kezdeteiről, professzorairól, az eseményen részt vesznek az egyetem végzettjei, diákjai, tanárai, a sajtó képviselői és nem utolsósorban a politikai érdekvédelők.

A. Gergely András úgy véli, hogy az emlékezet során a másságfogalmat terjesztjük ki mindazon előképekre, amelyek funkciója a jövőkép stabilizálása, a legitimitás újakonstruálása.¹³ A magyar tagozat az emlékezés során a másság fogalmát annak negatív töltetével, a kirekesztettséggel egyaránt a jövőre vetíti. A különböző eseményeken elkülönül a román és a magyar etnikai közösség.

A bizonytalan jövő egyre inkább meghatározza az emlékezési formák tartalmát. Az elmúlt néhány év történései ismét a köztudatba emelik az egyetem 1945-ben Kolozsvárról Marosvásárhelyre való költözésének körülményeit.

A történeti elbeszélésekben – mint Arthur Danto bizonyította – „a befejezés határozza meg”, hogy mit választunk elbeszélésünk kezdetének.¹⁴ Weselly Anna ezzel kapcsolatosan pedig úgy véli, amíg az emberi történelem le nem zárul, egyetlen dokumentumról, tárgyi emlékről vagy

¹¹ Uo. 143–147

¹² Husz Mária: *i. m.* 316–318.

¹³ A. Gergely András: *Politikai antropológiai megközelítések a kulturális emlékezet kutatásában. Hangulatfestés. = Bennünk élő múltjaink. Történelmi tudat – kulturális emlékezet.* Szerk. Papp Richárd–Szarka László. Zenta 2008. 47–61.

¹⁴ Arthur C. Danto: *A narratívák szerepe a történelmi magyarázatban. = Tudomány és művészet között.* Szerk. Kisantal Tamás. Bp. 2003. 75.

bármely más forrásról sem mondható ki bizonyossággal, hogy a még be sem következett „végkifejek” magyarázatában már nem lesz rá szükség.¹⁵

Hogyan és miként emlékezik a tanári kar és diákság az egyetem múltjára?

A megemlékező ünnepségek, ballagások, évvárók és egyéb fontos eseményekhez kötött rendezvények a város műemlék-épületeiben kapnak helyet, az egyetem falain kívül.

„Marosvásárhely szellemi elitje igyekezett magához emelni a várost” – írja Bodolai Gyöngyi a *Hány ember Ön, professzor úr?* című kötetének¹⁶ előszavában. Az egyetem közössége a város értékei felé fordult. Próbálta a főbb helyszíneit kitölteni, illetve tartalommal feltölteni. Néhány (rangjához méltónak tekintett) emblematikus épület az orvosi egyetem fontos színterévé vált. Az ünnepi hangulat átvetődött azokra a terekre, amelyek konfliktusmentességet, biztonságot jelentettek számukra, és ahol többségé válhatott a kisebbség.

„A történelmi hitelességhez hűen a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem magyar tagozata 2015. május 29-én a Kultúrpalotában ünnepelte a marosvásárhelyi magyar orvostudomány kezdetének 70. évfordulóját” – olvashatjuk a Népújság napilap hasábjain a megemlékezésről írt összefoglaló cikkben.¹⁷ Ugyanekkor emlékkötettel tisztelnek a múlt iránt. A könyv hátlapján az a királyi rendelet szerepel, melyben Mihály király az 1945. május 29-i Hivatalos Közlönyben a kolozsvári magyar tannyelvű Állami Tudományegyetem létrehozását hirdette ki, mely magába foglalta az orvosi kart is, annak ellenére, hogy ez tulajdonképpen a Szegedre menekült, majd Kolozsvárra visszatérő, magyar tannyelvű egyetem jogutódja volt. A kormány 1945. július 6-i gyűlésén határozatot hoz, hogy a magyar tannyelvű Tudományegyetem három kara (Jog- és Államtudomány, Bölcsészeti és Természettudomány, Közgazdaságtudomány) Kolozsváron, míg az Orvosi Kar Marosvásárhelyen kezdje meg működését. Míg a magyar tagozat kötetten emlékezik meg az egyetem 70. évfordulójára, a román tagozat, illetve az egyetem vezetősége emléktáblát helyez el Mihály király domborművével az épület előcsarnokában. A táblán pedig a következő olvasható: „I. Mihály, Románia királya 1945-ben írta alá a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem létrehozásáról szóló törvényerejű rendeletet.” Az emlékezés ezen formájával rendezik át az egyetem épületét. Az emlékezethez mint társadalmi cselekvéshez különféle ideológiák, politikai töltetek társulnak. Újraértelmezhetővé válik a történelem általa. A táblán megörökített esemény az erdélyi magyar orvostudomány létjogosultságát ismét megkérdőjelezi. A jelen igazolásáért, otthonossá tételéért kiválogatják a számukra legmegfelelőbb emlékeket.

Az egyetemre úgy is tekinthetünk mint az etnikai konfliktusok szimbolikus terére. A két emléknap két különböző helyszínen zajlik. Az egyetemről való emlékezés helye Marosvásárhely legimpozánsabb és legismertebb emblematikus épülete, a Kultúrpalota. A konfliktusok helyéről

¹⁵ Weselly Anna: *A kulturális örökség fogalmának változásai. = Kulturális örökség – társadalmi képzelet.* Szerk. György Péter–Kiss Barbara–Monok István. Bp. 2005. 19–25.

¹⁶ Később, a média által láttatott orvostörténetek kapcsán kitérek a kötet részletesebb bemutatására.

¹⁷ Népújság. 2015. LXVII. évf. 121. [19012.] sz.

a békés megemlékezést egy olyan közegben és olyan térben tartják, amely a magyarság, a lokális történelem egy biztos pontját jelenti. Jan Assmann úgy fogalmazta meg, hogy az emlékezetnek „helyszínekre van szüksége és térbeliesítésre hajlik,” az emlékezés tereket alakít ki és rendez át.¹⁸ A főépületben elhelyezett emléktábla betölti az emlékezés azon formáját, amely átalakítja és átrendezi a marosvásárhelyi orvosoktatás helyszínét.

Mivel a múltból alkotott kép egyéni és közös emlékekből is áll, az élettörténet egyik szerkesztési stratégiája a múlt, a jelent megelőző személyes tapasztalatok kifejtése vagy ennek elhallgatása. A múlt elhallgatását a hatalom által felállított cenzúra kényszerítette ki. Adaptációs narratív stratégiákat eredményezett a múlttól való elszakadás.¹⁹ Amikor a konfliktusokról beszélnek az orvosok, nem minden esetben fejtik ki azoknak okát, a hallgatás által utalnak arra, hogy ezeket szintén a rendszer szülte. Az élettörténetek által megtudhatjuk, hogy az egyén hogyan éli meg a történelmi eseményeket. Konkrét példán keresztül vizsgálhatunk egy társadalmi-kulturális jelenséget.

Az antropológusok, a kultúrakutatók az identitás felépítésének folyamatát tartják szem előtt, szimbolikus jelentését hangsúlyozzák. A kollektív identitás vagy önelképzelés és megjelenítés alatt értendő az a kép, amelyet a közösség önmagáról fest. A társadalmi önelképzelés összekapcsolódik a társadalmi emlékezéssel, vagyis a történelmi tudattal.²⁰ A Marosvásárhelyen végzett orvosok, illetve az orvosi egyetem tanárai kollektív identitása a kollektív múltba való emlékezés által érvényesül.

A jelen megkonstruálását az orvosprofesszorok felvállalták az erről való szóbeli és írásbeli vitákban. A professzorok a történelem mögé láttak, a korszaknak a diagnózisát fel tudták és tudják állítani. A jelen kitöltését felvállalták mind az erről való szóbeli, mind az írásbeli vitákban. Az egyetem jogfolytonosságáról gyakran beszélnek és írnak, mindezt továbbviszik és beépítik a jelenbe írásaik által.

Az orvostudomány hagyománya Marosvásárhelyen

Néhány kiemelkedő jelentőségű esemény Marosvásárhelyen, amely az orvosoktatás és a különféle orvostudományi tevékenységek szempontjából mérföldkönek tekinthető:

1864-ben a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók²¹ X. Nagygyűlését Marosvásárhelyen tartották.²² Erdély területén a 11 vándorgyűlés közül a harmadik volt. A Péter házaspár tanulmányában Marosvásárhely értékeit felsorolva világít rá azon döntés lehetséges okára, hogy Marosvásárhelyen szervezték meg e nagyméretű és rangos eseményt. A gyűlésen marosvásárhelyi szakemberek is jelentős számban vettek részt, összesen 113-an. A résztvevők teljes száma 491, ebből 319-en erdélyiek voltak.²³ A gyűlés több helyszínen zajlott, Marosvásárhely jelen-

¹⁸ Jan Assmann: *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrában*. Bp. 1999. 130–131

¹⁹ Keszeg Vilmos: *20. századi életpályák és élettörténetek. = Átjárók. A magyar néprajztól az európai etnológiáig és kulturális antropológiáig*. Szerk. Vargyas Gábor. Bp. 2009. 123.

²⁰ Uo.

²¹ A továbbiakban MOTV.

²² Péter Mihály – Péter Mária: *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók X. nagygyűlését 150 évvel ezelőtt Marosvásárhelyen tartották*. Orvostudományi Értesítő LXXXVII(2014). 139–143.

²³ Uo. 140

tős épületeiben: a Bánfi-házban, az Apolló-palotában, a Református Kollégiumban, a Teleki Tékában, a Vártemplomban. A MOTV nagygyűlése pedig nyomot hagyott maga után, az akkori tanácsház emeletén (ma Rózsák tere 58. szám) emléktáblát helyeztek el, melyen a következő felirat áll: „*A magyar orvosok és természetvizsgálók / 1864 aug.24-sept.2ig / Maros-Vásárhelytt tartott X. nagygyűlése/ emlékéül. / Elnök: idősb. Teleky Domokos. / Alelnök: Szabó József kolozsvári orvostanár. / Titkárok: Knöppfer Vilmos, Szabó József pesti egyetemi tanár. / A tagok összes száma: 491.*”

A magyar orvosi egyetem Kolozsvárról 1945-ben költözött át, és ezáltal az akkor kisvárosnak számító Marosvásárhely egyetemi város rangjára emelkedett. A klinikák elhelyezése nehézségekbe ütközött. Kisváros lévén, két kórház és egy szanatórium állt rendelkezésükre, összesen 250 ágyas férőhellyel. Dr. Puskás György, az egyetem volt rektora erről így vélekedik: „Kétségtelen kompromisszum, viszont egyetlen cél vezetett, az, hogy megmaradhassunk.”²⁴ 1946. február 1-jén Csögör Lajos rektor jelenti, hogy a kadétiskola épületei közül csupán egy készült el a tanárok és diákok fogadására; a kilenc klinika két kórházépületben működik. A Bolyai Tudományegyetem Marosvásárhelyen minden különösebb ünnepség nélkül 1946. február 9-én nyitotta meg kapuit a magyar nyelvű oktatás számára.

1965. szeptember 24-én Nicolae Ceaușescu először látogat Marosvásárhelyre. Megtekinti az ipari átalakítás legfontosabb egységét, a műtrágyakombinátot, majd az 1962-ben román tagozattal bővített oktatási-értelmiségi központot, az Orvosi és Gyógyyszerészeti Intézetet.²⁵ Gagyi József úgy véli, Marosvásárhely 1960–1968 között válik hallhatóan és tapasztalhatóan „vegyessé”.²⁶

Románia 1967 októberében szakított a korábban orosz mintára bevezetett tartományi szerkezettel, és megerendszert vezetett be. Ez az intézkedés részben a termelőerők egyenletesebb területi eloszlását szolgálta, ugyanakkor jó ürügyként szolgált a tömbmagyarság egységének felszámolásához: ekkor szűnik meg a Maros–Magyar Autonóm Tartomány.

A média által konstruált orvostörténetek

Az egyetemről való emlékezés fenntartásában fontos szerep jut a médianak. Ennek alátámasztására megemlíthetjük Rostás Zoltán *Visszajátszás. Interjúk*, valamint Bodolai Gyöngyi *Hány ember Ön, professzor úr?* című kötetét.²⁷ Mindkettő tudositásként funkcionál, riporterek felvételeinek rögzítéséből született. Érdemes a kötetek előszavában a szerzők indíttatására odafigyelnünk. Rostás Zoltán kifejti nézetét kultúránk egyoldalú bemutatásával kapcsolatosan. Szerkesztői tevékenysége alatt a Román Televízió bukaresti magyar adásánál (1970–1974 kö-

²⁴ Puskás György: *Előzmények és adatok a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyyszerészeti Egyetem történetéhez. = A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerész képzés 50 éve. Adatok, emlékezősek.* Szerk. Barabás Béla– Péter Mihály – Péter H. Mária. Bp. 2005. 27–38.

²⁵ Szovjet mintára a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyyszerészeti Egyetemet 1964-ben Orvosi és Gyógyyszerészeti Intézetnek nevezik át.

²⁶ Gagyi József: *Nagyvárosépítés. A nagyvárossá válás tervezése, első lépései Marosvásárhelyen az ötvenes-hatvanas években.* (Megjelenés előtt) Online: <http://gagyi.adatbank.transindex.ro/belso.php?k=13&p=5281>

²⁷ Rostás Zoltán: *Visszajátszás. Interjúk.* Buk. 1984; Bodolai Gyöngyi: *Hány ember Ön, professzor úr? Beszélgetések.* Marosvásárhely 2013.

zött), az egyoldalúan irodalomcentrikussá vált tömegkommunikációs rendszerben felvállalta a tudományos kutatás terén dolgozó értelmiségiek bemutatását. Próbálkozása sikertelennek bizonyult, viszont ambícióját továbbvitte, míg a rádiónál, majd *A Hét* kulturális hetilap szerkesztőségében sikerült elkészítenie interjút. Szerkesztette a hetilap *TETT* című tudományos mellékletét, itt közölt is néhányat közülük. 1983-ban újra leült beszélgetni a kutatókkal, hét évvel később, remélve, hogy a szembesítés által a munkájuk környezetét is megvilágítják. A szerző úgy véli, ezzel a gyűjteménnyel „második kultúránról” tudósít, célja az ország legjelesebb tudományos alkotóinak bemutatása. Az Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet (OGYI) professzorai közül Szabó Istvánnal, Száva János Zoltánnal, illetve Zeno Barbu professzorokkal készített interjút közli, melyben karrierjükről és az elért eredményeikről kérdezi őket.²⁸

Bodolai Gyöngyi *Hány ember Ön, professzor úr?*²⁹ című munkája az egészségügy terén tevékenykedő neves szakemberekkel készült beszélgetéseket tartalmazza. Az interjúkötetben a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem professzoraival, a városban dolgozó orvosokkal, a vendégtanárokkal, előadókkal készült interjúk olvashatók. Bodolai Gyöngyi szerkesztő-riporterként rendszeresen foglalkozik egészségügyi témákkal. Mivel legfőképp az orvosok értéket teremtő munkájától értekezik, a sikeres orvoskarrieréből válogat. A kötetnek célja az egyetem körülményeiről tájékoztatni, és bár nem kizárólagosan a marosvásárhelyi egyetem tanáraival, alapító tagjaival készült interjúkat tartalmazza, mégis ezekre fekteti a hangsúlyt, illetve arra, hogy a város idevonzza az orvostudomány nagyjait.³⁰ Mindkét kötetben a sikeres karrier és az áldozatos munka bemutatása a cél. Munkája olvasmányos és hozzáférhető, néhány interjúrészt egymás mellé helyez, tematikusan csoportosítja ezeket. Az életutak bemutatása során kiemelten foglalkozik a kezdeti nehéz körülményekkel, ezeket később sikerekkel és ellentétekkel ellensúlyozza. A kötetet 2012-ben dr. Ábrám Zoltán, az egyetem tanára mutatta be, és örömet fejezte ki, amiért a politikai küzdelmek árnyékából kilépve végre pozitívan szólnak a MOGYE-ről. A professzorokkal készült interjúkban az oktató- és kutatómunka kerül előtérbe, amely az egyetem alapításától kezdve hozzájárult ahhoz, hogy megerősödjön az orvostudomány Marosvásárhelyen.

A média bár operációs logikájából adódóan a jelenre koncentrál, működése révén mégis a közösségi emlékeket fenntartásához járul hozzá. A szenzációk által hordozott erőteljes érzelmi töltet az érintett témát egyrészt élővé, jelenlevőként átélhető milióvé teheti, másrészt a szenzáció elmúltával metaforikus referenciaponttá, az emlékezés helyévé változtatja.³¹

Az emlékköteteken, önéletrajzi írásokon, interjúköteteken át az emlékezés eljut a napisajtóig, ezzel is utalva arra, hogy a múlt még mindig aktuális problémákat generál.

A kulturális örökség mai konstrukcióit és használatát elemző könyvében David Lowenthal idézi egy őshonos ausztráliai megjegyzését arról, hogy „a fehér emberek nem tudják, mit felejtsenek el és mire emlékezzenek, hogy mit engedjenek el és mit tartsanak meg”.³² Ez a kérdés esetünkben is aktuális: vajon tényleg tudunk válogatni? Hogyan emlékezünk? Kényszerítenek a felejtésre?

²⁸ Rostás Zoltán: *i. m.*

²⁹ Bodolai Gyöngyi: *Hány ember Ön, professzor úr?. Beszélgetések.* Marosvásárhely 2013.

³⁰ Uo. 7.

³¹ Fokasz Nikosz–Kopper Ákos: *Média, emlékezés, identitás. = Emlékezés, identitás, diskurzus.* Szerk. Bodor Péter. Bp. 2015. 307–329.

³² David Lowenthal: *The Heritage Crusade and the Spoils of History.* Cambridge University Press, 1998. 29.

Záró gondolatok

Ha az örökség kulturális viselkedésünk egy formája, ilyen megközelítésben kérdés az, hogy örökségnek számít-e a marosvásárhelyi magyar nyelvű orvoscépzés. Megemlékezünk róla, áthagyományozzuk, féltve őrizzuk, mégis folyamatosan változik és hanyatlak. Egy olyan társadalmi gyakorlatról, kifejezési formáról, tudásról és készségről van szó, melyhez színhelyek kapcsolódnak, melyeket a közösség elfogad, sajátjának tekint. Megnyilvánul szóbeli és írásbeli kifejezési formákban, célja, hogy a tudás és tapasztalat kifejezésének keretét, lehetőséget és hagyományt teremtsen.

Továbbá ugyancsak kérdéses marad, hogy hogyan válik egy kulturális gyakorlat örökséggé. Ennek megválaszolásában a válogatás folyamatának áttekintése segít választ adni. Az általam ismertetett példa két fél álláspontját veszi szemügyre. Melyik közösség tekinti magáénak a marosvásárhelyi orvosképzést? A válogatás joga ezennel azé, aki a birtokba vevő szerepébe kerül.

Megpróbáltam áttekinteni a magyar nyelvű orvosképzésről szóló események mindazon részeit, melyek táplálják a folytonosság eszméit. Egyik oldalról egy új kezdetnek tekintik, míg a másik oldalról a folytonosságot hangsúlyozzák. A magyar nyelvű oktatás folyamatosan változik, a végkifejlete még nem ismert, nem állíthatjuk róla, hogy többé nem lesz rá szükség. A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvosi és gyógyszerészeti képzés kétségtelenül működik a szellemi kulturális örökség fogalmi rendszerében, a magyar közösség olvasatában. A román közösség számára viszont, a Marosvásárhelyen létrehozott orvosi egyetem fizikai léte jelent új kezdetet.

Az egyetem szakmai szintér, ideológiai szempontból semleges hely kellene hogy legyen, de a MOGYE-t a hatalomtól való félelem politikai viszályok színterévé alakította át. A múlt megalkotásának folyamata magába foglalja mindazt, ami meghatároz bennünket.

The Hungarian Medical Education in Târgu Mureş as Cultural Heritage

Keywords: the politics of heritage, continuity, cultural memory, identity of a national minority

In the present study I discuss the Hungarian medical education in Târgu Mureş as a possible topic to be approached in the context of intellectual heritage. Through the example of a social practice I interpret the changes of the scientific terms. I analyze the events about the Hungarian medical education that sustain the principles of continuity. I search for correlations in the phenomena that accumulate in the cultural recollection and constitute the identity of a national minority.